Slovo

k Alešovi

— Aleše Havlíčka jsem znal velmi dlouho. Naše cesty svedlo dohromady působení StB tím, že z Čech vypudila manžele Tominovi. Tominovi byli pronásledováni v roce 1979 ještě o to víc, že Zdena se stala mluvčí Charty 77. Kvůli tomu se semináře přesunuly k Ivanu Dejmalovi s tím, že mezitím se odjezd Zdeny a Julia vyřídil. Domnívám se, že díky Juliovi dostal již tehdy Aleš, navštěvující jeho seminář, první impuls k zájmu o Platóna a antickou filosofii vůbec. Ovšem zároveň s těmito povýtce spirituálními podněty dostal i tvrdé rány tehdejší reality v podobě leckdy až násilného zatýkání, přičemž to ho posunulo blíž k disentu a spoustě dalších lidí.

Potom, co členové onoho kroužku osiřeli, nabídl se Ladislav Hejdánek k tomu, že celou agendu spočívající kromě výuky filosofie pro české studenty též v diskusích s hosty ze zahraničí převezme: zahájil ji v září 1980 ve svém bytě ve Slovenské 11 a hned napoprvé byl obývací pokoj plný lidí. Byli jsme zde jednak my, dřívější žáci Ladislava Hejdánka, a jednak ti, kteří zůstali bez svého učitele Julia Tomina sami. Řada z nich sice posléze odpadla, nicméně jádro zůstalo: vzpomínám si na to, že

mezi věrnými byli Markéta Němcová, Lenka Dvořáková, moje nynější žena, a právě Aleš Havlíček.

Aleš Havlíček prožíval tehdy několik krizí zároveň. Zejména ho postihlo vyhazování, takže musel opustit techniku a jít do kotlen. Ale k tomu se přidružilo i to, že způsobil coby řidič havárii a při tom i smrt člověka. Za to byl souzen, a dostal dokonce podmínku. Následně prožíval chvíle vážné existenciální nouze: není snadné žít s tím, že život jiného člověka byl mým zaviněním zmařen. Vzpomínám si, že se tehdy i psychiatricky léčil. Tak mi to tehdy líčil, ačkoliv jinak se k těmto vzpomínkám velmi nerad vracel.

S oněmi ponurými okolnostmi kontrastovalo jeho nadšení pro filosofii a zejména pro Platóna samotného. Byl do něj ponořen a myslím, že již tehdy navštěvoval jiný kroužek, kde se Platón v originále četl (Ivan Chvatík, Jiří Michálek). Ladislava Hejdánka bombardoval různými dotazy týkajícími se výkladu některých Platónových spisů a občas se mi zdálo, že nás všechny odvádí od tématu ke svému uvažování. Přiznám se, že mě to již tak trochu přestávalo bavit. Byl jsem asi od svých dvaceti roků žákem Ladislava Hejdánka a jeho filosofie zaměřená jednak na hebrejské myšlení a jednak na budoucnost se mi tehdy zdála úplně jiného ražení. Troufám si tvrdit, že ani Ladislavu Hejdánkovi to úplně po chuti nebylo. Nyní bych to asi již chápal přece jen zčásti jinak. Leč hlavně: pro Aleše to byla tehdy ryzí útěcha z filosofie na pozadí ponurého komunistického pronásledování a celkového rozkladu společnosti.

Takto jsme se s Alešem potkávali řadu roků. Pak se naše kontakty víceméně přerušily. Navštěvoval jsem Ladislava Hejdánka osobně a vedl s ním dlouhé diskuse o filosofii mezi čtyřma očima, které pro mě byly obrovským přínosem. Změna nastala až s revolucí a s tím, že Aleš rozbíhal ono nyní již proslulé nakladatelství. Navzdory tomu, že se naše cesty i pak částečně lišily, když on se stravoval budováním OIKOYMENH a já jsem byl ponořen do budování ústavu bioetiky na 1. lékařské fakultě, fakticky jsme zůstávali dobrými přáteli: spojovala nás reverence k našemu společnému učiteli Ladislavu Hejdánkovi a koneckonců i to, že oba jsme z různých stran směřovali k filosofické etice až tak, že jsme plánovali vytvořit časopis výhradně pro ni. K tomu ovšem již bohužel nedošlo.

Mám na Aleše i řadu dalších vzpomínek z doby pozdější, ovšem to ho již znali mnozí z generace mladší a asi není třeba se zde o nich šířit. Každý znal jeho široký úsměv, převážně výtečnou náladu a přátelskost ke každému. Na mysli mi spíš tane myšlenka jiná. Ta byla ostatně nasnadě již během jeho pohřbu. Ukazuje se, že Aleš nám všem chybí. A ve filosofii je to tak, že smrt znamená pro filosofa hodně předtím, než ho dožene, zatímco potom, co již přišla, ukazuje se nicotnou. To platí jistě o filosofech písčících, kteří mají druhý, třetí i čtvrtý život díky svému odkazu, ovšem i o těch, kteří po sobě mnoho textů nezanechali. Domnívám se, že úkolem nás, kteří zde ještě jsme, je psát o nich.

Jan Payne